

Тема 7. Стандарти та рейтинги корпоративної соціальної відповідальності

- 7.1. Міжнародні стандарти корпоративної соціальної відповідальності.**
- 7.2. Рейтинги соціально відповідальних компаній.**
- 7.3. Українські рейтинги з корпоративної соціальної відповідальності.**

7.1. Міжнародні стандарти корпоративної соціальної відповідальності

Важливість застосування стандартів пов'язана з тим, що вони є нормативною основою оцінки корпоративної соціальної відповідальності.

У світовій практиці розроблено і використовується 40 стандартів корпоративної соціальної відповідальності. До них можна віднести:

- загальні, які відображають керівні принципи діяльності та кодекси їхньої поведінки (Глобальний договір ООН, Керівні принципи Amnesty International із додержання прав людини для компаній та багатонаціональних корпорацій ОЕСР, Глобальні принципи Саллівана, Зелена книга Єврокомісії);

- системи управління та схеми сертифікації (Схема екологічного менеджменту та аудиту EMAS, еко-стандарти ISO 9000 та ISO 14000, стандарт для оцінювання соціальних аспектів систем управління SA 8000, стандарт промислової безпеки та здоров'я OHSAS 18001);

- рейтингові індекси (зважений за ознакою капіталізації індекс Domini Social Index DSI 400, Індекс Доу Джонса щодо стійкого розвитку DJSI,

- «етичні» індекси FTSE4Good);

- системи підготовки звітності (Глобальна ініціатива з надання звітності у сфері стійкого розвитку GRI, процесний стандарт розроблення звітів AA 1000, SA 8000).

Залежно від конкретних потреб компанія вибирає той чи інший соціальний стандарт звітності.

Систематизацію міжнародних стандартів, які забезпечують соціально відповідальну поведінку суб'єктів ведення бізнесу, наведено в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Стандарти соціально відповідального бізнесу

<i>Повна назва</i>	<i>Скорочена назва</i>	<i>Основний зміст</i>
AccountAbility AA1000	AA1000S	Принципи підготовки соціальних звітів на базі діалогу зі стейкхолдерами
Asia-Pacific Economic Cooperation	APEC	Кодекс ділової практики країн Азіатсько-Тихоокеанського економічного співтовариства
Amnesty International	Amnesty	Керівні принципи з додержання корпораціями прав людини
Agence de Rating Social et Enviromental sur les Enterprises	ASPI	Індекси стійких показників діяльності для компаній, які користуються попитом на Європейському фондовому ринку
Balanced Business Scorecard	BBS	Система збалансованих показників оцінки бізнесу від Balanced Business Institute
Caux Round Table: Principles for Business	Caux	Принципи ведення соціально відповідального бізнесу
Dow Jones Sustainability Group Index DJSGI	DJSGI	Індекс стійкості Dow Jones
European Foundation for Quality Management	EFQM	Модель та принципи досягнення ефективності бізнесу згідно з інтересами суспільства

Продовження табл.7.1

Benchmarks for Measuring Business Performance	Benchmarks	Стандарти та принципи дій соціально відповідальної компанії, спільний проєкт Interfaith Center of Corporate Responsibility (ICCR, США), The Ecumenical Council for Corporate Responsibility (ECCR, Філіппіни), The Christian Centre for Socially Responsible Investment (CCSRI, Австралія та KAIROS-Canada, Канада)
The Eco-Management and Audit Scheme	EMAS	Інструмент для оцінювання, надання та поліпшення екологічних показників компанії
Ethical Trading Initiative	ETI	Стандарти трудових відносин
Eco-labels and Green Stickers	Eco-label	Система екологічної оцінки компаній
Forest Stewardship Council	FSC	Принципи та критерії щодо управління підприємствами лісопромислового комплексу
FTSE4 Good Index Series	FTSE4	Індекс FTSE для компаній, які дотримуються глобальних принципів корпоративної відповідальності
Global Reporting Initiative	GRI	Принципи та стандарти соціальної й екологічної звітності
International Federation of Organic Agriculture Movements	IFOAM	Принципи стійкості ведення бізнесу для компаній агропромислового сектору

Продовження табл. 7.1

<i>Повна назва</i>	<i>Скорочена назва</i>	<i>Основний зміст</i>
International Organization for Standardization (ISO 9000/14001)	ISO 9000 ISO 14001	Стандарти ISO у сфері управління якістю та охорони навколишнього середовища
Guidance on social responsibility	ISO 26000	Настанова щодо принципів, які лежать в основі соціальної відповідальності, основних тем і проблем, які стосуються соціальної відповідальності
Social responsibility/ Requirement	IC CSR - 08260008000	Настанова щодо задоволення інтересів споживачів, охорони довкілля, економного використання ресурсів, підтримки місцевого співтовариства, менеджменту соціальної відповідальності

В останнє десятиріччя найбільш активно впроваджуються схеми екологічного менеджменту та аудиту EMAS, еко-стандарти ISO 9000 та 14001, стандарт для оцінювання соціальних аспектів систем управління SA 8000. У сфері звітності з корпоративної соціальної відповідальності найбільш активно використовуються стандарт Глобальної ініціативи з надання звітності у сфері стійкого розвитку GRI та процесний стандарт розроблення звітів AA 1000S.

Один з найбільш визнаних та використовуваних у теперішній час міжнародних стандартів – Настанова глобальної ініціативи зі звітності у сфері стійкого розвитку (Guidelines of Global Reporting Initiative, GRI), розроблена в 1997 р. в межах ініціативи генерального секретаря ООН Кофі Аннана «Global Compact».

Стандарт GRI (Global Reporting Initiative) сприяє підвищенню конкурентоспроможності компанії у сфері залучення інвестицій та участі в тендерах міжнародних організацій.

Стандарт сталого розвитку GRI (Global Reporting Initiative) «Глобальна ініціатива зі звітності» (Амстердам, Нідерланди) – добровільна міжнародна мережа, яка базується на співробітництві компаній, організацій роботодавців, інвесторів, аудиторів, громадських організацій та інших зацікавлених сторін; створена для просування застосування компаніями нефінансової звітності на основі потрійного критерію економічних, екологічних та соціальних показників.

Стандарти звітності щодо сталого розвитку (стандарти GRI) – це перші та найбільш загальноприйняті глобальні стандарти для звітування

щодо сталого розвитку. Ця ініціатива була створена для доведення рівня нефінансової звітності до рівня фінансової.

Стандарти та рекомендації GRI постійно переглядаються, доповнюються та розширюються. Еволюція стандартів GRI характеризується поколіннями від G1 у 2000 р. до G4 у 2013 р. та G5 у 2016 р.

У 2013 р. на Глобальній конференції зі стійкого розвитку та звітності громадськості була наведена в остаточній редакції четверта версія Керівництва GRI (G4). Версія G4 акумулює глобальний досвід, накопичений під час використання попередніх версій Керівництв, та формує основу для подальшого запровадження стандартів у процесі реалізації концепції стійкого розвитку.

Один із підходів, реалізований у Керівництві G4 (2013 р.) – публікувати лише значиму для зацікавлених сторін інформацію (за принципом «краще менше, але краще»). Компанії можуть звітувати за найбільш важливими для них групами показників, про взаємини роботодавців та найманих працівників і вирішення ними суспільних проблем. Замість обрахунку та розкриття великої кількості показників компанії здійснюють більш якісний аналіз діяльності на благо суспільства та її членів.

П'яте покоління стандарту GRI Standards оприлюднене в 2016 р., розроблене з урахуванням помилок попередніх версій, відгуків компанії-користувачів та практичних напрацювань.

GRI Standards – стандарт консолідованої звітності, який має модульну структуру. До стандарту входять шість взаємопов'язаних модулів, які також поділені на 36 модулів:

- GRI 101 «Базис» (інформація про стандарт та його принципи)
- GRI 102 «Загальне розкриття інформації» (відомості про компанію та звіт)
- GRI 103 «Управлінський підхід» (загальні вимоги до звітування)
- GRI 200 «Економіка» (містить шість модулів, які характеризують економічний аспект діяльності)
- GRI 300 «Екологія» (містить вісім модулів, які характеризують екологічний аспект діяльності)
- GRI 400 (містить 19 модулів, які характеризують соціальний аспект діяльності).

В основу звітності за стандартом GRI закладено принципи:

- системотвірні (відкритість, залучення зацікавлених сторін, верифікованість) – забезпечують умови довіри до звіту, перевірку його вірогідності аудиторами, задовольняють різноманітні потреби сторін;
- змістовні (повнота, значущість, контекст стійкого розвитку) – забезпечують необхідний рівень деталізації інформації, рівень значущості показників та власної результативності на фоні загальної позитивної соціальної стійкості;

- якості та вірогідності інформації (точність, об'єктивність, зіставність)
- забезпечують досягнення точності інформації, правдиве відображення результативності, що базується на конкретних фактах, порівняння з ретроспективою, виключення викривлення інформації;
- що гарантують доступність інформації (ясність, сучасність) – забезпечують зрозумілість інформації в доступній формі для максимальної кількості користувачів та її своєчасність для прийняття рішень.

Сьогодні стандарт GRI використовують як підхід до звітності сотні великих компаній у всьому світі, одна з основних відмінностей і переваг його полягає у тому, що цей стандарт дає можливість упроваджувати його поетапно. Тобто спочатку компанія може використовувати лише загальні принципи цього документа. Також GRI передбачає можливість підготовки звіту тільки з однієї чи кількох сфер своєї діяльності з поступовим поширенням його на інші сфери.

Зауважимо, що сьогодні стейкхолдерами організації є більш ніж 600 організацій світу, які беруть активну участь у формуванні нових підходів і розробці нових версій GRI. За інформацією організації, станом на червень 2014 р. більш ніж 5 тис. організацій приєдналися до практики складання звітів за методикою GRI та використовують Керівництва GRI у своїй діяльності. Розроблений Інститутом соціальної й етичної звітності (Institute of Social and Ethical Accountability), цей стандарт передбачає впровадження соціальних аспектів в організацію бізнесу. Найважливіша ідея стандарту – підвищення підзвітності бізнесових структур суспільству за рахунок максимального залучення груп зацікавлених сторін, обліку їхньої думки під час аналізу діяльності компанії.

Серія стандартів AccountAbility 1000 (AA 1000), розроблена Інститутом соціальної та етичної звітності Великобританії, слугує форматом підтримки GRI та інших міжнародних стандартів, визначає процедури взаємодії із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами), розроблення соціального звіту (зі стійкого розвитку) та встановлює принципи їх верифікації (установлення вірогідності) та оцінювання. Ключовим у цій серії є стандарт AA 1000SES — взаємодія зі стейкхолдерами компанії.

Основною ідеєю групи стандартів AA 1000 є підвищення підзвітності бізнесу суспільству за допомогою максимального залучення груп зацікавлених сторін, урахування їхньої думки під час аналізу діяльності компанії. Ці стандарти можуть стати частиною системи внутрішнього контролю, спрямованої на виявлення ризиків, їх оцінювання, удосконалення практики управління ризиками. У цьому випадку йдеться про ризики для репутації та бренду, про конфлікти, пов'язані з трудовим правом та порушенням прав споживачів, а також про ризики, зумовлені змінами в законодавчому регулюванні.

Зазначена група стандартів здатна задовольнити зростаючу потребу

інвесторів у інформації. Одержана з їх використання інформація вірогідна, точна та піддається перевірці. Дані про соціальні та етичні показники компанії, про очікування стейкхолдерів є орієнтиром для оцінювання якості управління та позиції компанії на ринку. Це нововведення здатне забезпечити значний внесок у поліпшення корпоративного менеджменту, оскільки стандарти пов'язані з процедурами посилення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в компанії, що гарантує відповідність її цілей та стратегії результатам та характеру діяльності. Повною мірою оцінюючи, точно формулюючи соціальні та етичні показники, інформуючи про них суспільство та зацікавлених партнерів на основі зворотного зв'язку, компанія краще розуміє та реагує на запити зовнішнього середовища, більш ефективно здійснює стратегічне управління. Значні вдосконалення можуть бути досягнуті у сфері кадрової політики. Ідентифікуючи та регламентуючи свої цінності, компанія здатна посилити мотивованість працівників, залучити висококваліфікований персонал. Лояльність співробітників стає важливим фактором підвищення продуктивності праці. Велике значення має поліпшення відносин компанії з діловими партнерами, адже вони зможуть більш адекватно оцінювати відповідність поведінки компанії їхнім побажанням та вимогам. Відповідно, компанія одержуватиме більш точну та вірогідну інформацію, необхідну для прийняття рішень.

Отже, складання соціальної звітності на основі стандарту AA 1000 забезпечить упровадження багатьох інновацій у щоденну роботу компанії. Пов'язані із застосуванням цього стандарту процедури допомагають підготувати персонал дореорганізації бізнесу, ефективніше використовувати бюджетні ресурси на добродійні цілі, виявляти пріоритети з охорони праці, вирішувати проблеми, пов'язані із системою навчання персоналу, покращити імідж компанії тощо.

Міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000, у розробці якого брала участь Україна, визначає соціальну відповідальність як відповідальність організації за вплив своїх рішень та діяльності (а саме продукції та послуг) на суспільство і навколишнє середовище, яка реалізується через прозору й етичну поведінку, відповідає збалансованому розвитку та добробуту суспільству, враховує очікування зацікавлених сторін, поширена в усій організації і не суперечить відповідному законодавству та міжнародним нормам поведінки.

Крім того, у світі набули поширення такі неофіційні стандарти ISO у сфері корпоративної соціальної відповідальності:

- стандарт SA 8000:2001 «Соціальна відповідальність», розроблений Міжнародною організацією із соціальної відповідальності. Він визначає вимоги щодо соціального захисту, додержання прав працівника, регламентації дитячої праці, охорони праці. Стандарт побудований на тих самих системних підходах, що і стандарти ISO 9000 (управління якістю) та ISO 14001 (управління

охороною навколишнього середовища), однак відрізняється від них базовими значеннями показників оцінки. SA 8000 встановлює певні нормативи, і лише за їх виконання компанія може бути визнана такою, що відповідає цьому стандарту. Стандарт SA 8000 є добровільним стандартом, який орієнтований на дотримання трудового законодавства й екологічних норм і підходить для компаній, які хочуть одержувати замовлення від держави та бути популярними в суспільстві. Цей стандарт є універсальним, він може застосовуватися у будь-якій організації, у всіх галузях промисловості та в усіх країнах незалежно від культурних та географічних кордонів. Він орієнтований на вирішення питань: праці дітей, примусової праці, здоров'я і безпеки, свободи об'єднань та права на переговори про укладення колективного договору, дискримінацію, дисциплінарні заходи, робочий час, оплату праці, систему управління. Таким чином, цей стандарт орієнтований на забезпечення «етичності» у веденні бізнесу, підвищення якості життя працівників;

– стандарт OHSAS 18001:1999 «Система оцінювання професійної безпеки та здоров'я», розроблений Британською, Іспанською, Норвезькою, Південно-Африканською та деякими іншими національними організаціями зі стандартизації. Передбачає визначення та досягнення цілей у сфері промислової безпеки та здоров'я для кожної функціональної одиниці на кожному рівні організації. Він містить специфікацію системи оцінювання професійної безпеки та здоров'я й окреслює вимоги до цієї системи аби надати можливість організації управляти її професійними ризиками. У вітчизняній практиці аналогом цього стандарту можуть бути положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»;

– стандарт ISO 26000 : 2010 «Керівництво із соціальної відповідальності» був підготовлений експертами з більше ніж 90 країн та 40 міжнародних або регіональних організацій. У стандарті виділено: підзвітність, прозорість, етичну поведінку, взаємодію із зацікавленими сторонами, додержання норм (правових та міжнародних) і прав людини. Цей стандарт, як і попередній, є добровільним і містить указівки щодо:

- концепцій, визначень, які належать до соціальної відповідальності;
- зворотного зв'язку, загальних напрямів виправлення ситуації і характеристики соціальної відповідальності;
- принципів і практик, які належать до соціальної відповідальності;
- ключових питань і проблем, які належать до соціальної відповідальності;
- інтеграції, впровадження і просування соціально відповідальної поведінки в організації, а також за допомогою політики у сфері її впливу;

- ідентифікації та залучення зацікавлених сторін.

– стандарт OHSAS 18002:2000 «Системи менеджменту у сфері охорони праці та запобігання професійним захворюванням. Керівні вказівки щодо застосування OHSAS 18001». Містить пояснення щодо запровадження стандарту OHSAS 18001:1999. Сертифікація OHSAS може бути застосована в будь-якій організації, яка має намір запровадити систему управління професійною безпекою та здоров'ям для усунення (зниження рівня) ризиків для працівників із наймання та інших зацікавлених служб. У світовій практиці існує низка неформальних нормативних документів, розробниками яких є бізнес-асоціації, некомерційні об'єднання:

– хартія «Кейданрен» про гідну корпоративну поведінку, розроблена в 1991 р. японською Федерацією підприємств, яка об'єднує більш як 100 промислових груп Японії. Хартія визначає, що корпорації, крім одержання прибутку через участь у чесній конкурентній боротьбі, мають приносити користь суспільству;

– стандарти «Саншайн» щодо надання корпоративних звітів для зацікавлених сторін, ухвалені в 1996 р. некомерційною асоціацією

– Альянсом стейкхолдерів (США), яка об'єднує природоохоронні, релігійні організації та спільноти із захисту прав споживачів. Згідно зі стандартами «Саншайн» у корпоративних звітах мають бути вміщені дані про продукцію та послуги, про гарантії зайнятості, безпеку, охорону здоров'я та рівні можливості під час наймання, про структуру власності, фінансові показники та вплив на навколишнє середовище, кількість створених робочих місць, про виконання держаних замовлень, штрафи, які були стягнені з компанії.

При цьому важливо зазначити, що міжнародні стандарти соціальної відповідальності не мають примусового характеру, а їх застосування не передбачає тотального контролю з боку держави за соціально відповідальною поведінкою бізнесових структур. А застосування таких стандартів потребує узгодження їх між різними організаціями та відомствами.

Однак, незважаючи на те, що прояви корпоративної соціальної відповідальності є різними в різних компаній та організацій, багато факторів виявляють схожий вплив на формування системи корпоративної соціальної відповідальності в країні. У сукупності це формує модель корпоративної соціальної відповідальності.

7.2. Рейтинги соціально відповідальних компаній

Оцінка соціально відповідальної діяльності компаній лежить в основі міжнародних рейтингів сталих компаній. Найбільш поширеними рейтингами є такі індекси стійкого розвитку: Dow Jones Sustainability Index (DJSI), FTSE4Good Index, MSCI Index, Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World (табл. 7.2).

Таблиця 7.2

Міжнародні критерії оцінки соціальної відповідальності підприємств

<i>Індекс з СВ</i>	<i>Характеристика</i>
Індекс сталого розвитку Доу-Джонса	Цільовий орієнтир у галузі розрахунку вартості акціонерного капіталу для оцінки фінансової діяльності компаній, які є міжнародними лідерами сталого розвитку. Критерії, які використовуються в індексі, стосуються трьох сфер: економічної, навколишнього середовища і соціальної
Індекс британської організації «Бізнес у суспільстві»	Один із основних інструментів оцінки соціально відповідальних компаній. Система оцінки дозволяє організації забезпечити системний підхід до управління, вимірювання і звітності щодо бізнес-наслідків у суспільстві і навколишньому середовищі. В оцінюванні індексу можуть брати участь ті компанії, які мають дохід більше, ніж 250 млн. фунтів стерлінгів, що враховують індекси FTSE100, FTSE 250, індекс сталого розвитку Доу-Джонса
Індекс корпоративної відповідальності БІТС	Розробляється на основі опитування, яке надає компаніям рамки для управління КСВ в організаціях-учасниках. Організація здійснює самооцінку за такими сферами соціальної відповідальності: корпоративна стратегія, інтеграція, сфери управління, сфери оцінки і впливу (екологічна, соціальна)
Метод Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group)	Оцінка внесків компаній у розвиток та підтримку громад. Включає в себе: благодійні пожертвування, соціальні інвестиції або інвестиції в громаду, комерційні ініціативи, бізнес-практики

<i>Індекс з СВ</i>	<i>Характеристика</i>
Індекс соціального розвитку (ICP)	Визначає рейтинги країн на базі показників, які мають безпосередній вплив на якість життя людей, порівнюючи за цими критеріями країни зі співставним рівнем ВВП
Метод потрійного підсумку (Triple Bottom Line)	Інтегроване висвітлення діяльності компанії у трьох аспектах її діяльності: економічному, соціальному й екологічному. Висвітлюються у корпоративній соціальній звітності
Метод збалансованої карти оцінки (Balanced Scorecard)	Оцінка проводиться на основі фінансових показників, відносин із клієнтами, аналізу внутрішніх бізнес-процесів та інновації й навчання
Стандарт SA 8000	Перший у світі аудійований стандарт, який визначає вимоги до соціального захисту, що дозволяють організації розробляти, підтримувати та впроваджувати політику й методи управління питаннями соціального захисту, які вона може контролювати, а також демонструвати це зацікавленим сторонам
Європейська модель (European Foundation for Quality Management Model for Business Excellence)	Модель Європейського фонду управління якістю, яка стимулює організації вдосконалювати якість продукції та якість управління. Основні критерії: лідерство керівництва, стратегія, персонал, партнерство та ресурси, процеси, продукція і послуги
Індекс корпоративної благодійності (Corporate Philanthropy Ir.dex)	Зосереджується увага на благодійності та взаєминах з основними партнерами. Не враховуються економічні та екологічні результати діяльності підприємства
Соціальний індекс (Social Index SI)	Запропонований данським міністерством соціальної політики, приділяє увагу створенню робочих місць. Індекс розраховується на підставі опитування співробітників і вимірюється за шкалою від 0 до 100. Підприємства, у яких значення індексу перевищує 60, отримують право використовувати спеціальний логотип корпоративної соціальної відповідальності

Продовження табл.7.2

<i>Індекс з СВ</i>	<i>Характеристика</i>
Індекс FTSE4Good	Фінансові, соціальні й екологічні показники компаній, які не належать до «заборонених галузей»
Індекс Domini Social Investment (DSI 400)	Соціальні й екологічні показники найбільших за капіталізацією компаній, які не належать до «заборонених галузей»

Індекс сталого розвитку Доу-Джонса Dow Jones Sustainability Index (DJSI) з'явився у 1999 р. і став першим всесвітнім рейтингом оцінки економічної стабільності і соціальної відповідальності. Глобальний індекс DJSI відслідковує фінансові показники провідних компаній світу на основі всебічного аналізу їх економічної, екологічної та соціальної діяльності. При цьому оцінюються методи корпоративного менеджменту, управління ризиками, кліматична стратегія, трудові відносини, відповідальне управління ланцюгами поставок, грамотна взаємодія із зацікавленими сторонами тощо.

Станом на 2018 р. названий рейтинг об'єднав більше 3 тисяч транснаціональних компаній з 59 секторів економіки з 47 країн світу, в тому числі більше 800 з ринків, які розвиваються. Із них до цього річних індексів потрапило 319 компаній із 26 країн. Серед кожної з 24-х промислових груп було визначено компанію-лідера (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

**Компанії-лідери промислових груп
за індексом сталого розвитку Доу-Джонса, 2018 р.**

<i>№</i>	<i>Назва компанії</i>	<i>Промислова група</i>	<i>Країна</i>
1	Bayerische Motoren Werke AG	Автомобільна	Німеччина
2	Westpac Banking Corp	Банківський сектор	Австралія
3	Siemens AG	Промислове устаткування	Німеччина
4	SGS SA	Комерційні та професійні послуги	Швейцарія
5	LG Electronics Inc	Споживчі товари тривалого користування	Південна Корея
6	Sodexo	Споживчі послуги	Франція

Продовження табл.2.3

<i>№</i>	<i>Назва компанії</i>	<i>Промислова група</i>	<i>Країна</i>
7	ING Groep NV	Фінансові послуги	Нідерланди
8	Thai Oil PCL	Енергетика	Таїланд
9	Woolworths Ltd	Роздрібна торгівля продуктами харчування	Австралія
10	Unilever NV	Продукти харчування та тютюн	Нідерланди
11	Abbott Laboratories	Послуги з охорони здоров'я	США
12	Kao Corp	Товари побутового призначення	Японія
13	Swiss Re AG	Страховання	Швейцарія
14	Akzo Nobel NV	Матеріали	Нідерланди
15	Telenet Group Holding NV	Засоби масової інформації	Бельгія
16	Roche Holding AG	Фармацевтика та біотехнології	Швейцарія
17	GPT Group	Нерухомість	Австралія
18	Lotte Shopping Co Ltd	Роздрібна торгівля	Південна Корея
19	Taiwan Semiconductor Manufacturing Co Ltd	Напівпровідники	Тайвань
20	Wipro Ltd	Програмне забезпечення	Індія
21	Alcatel-Lucent	Комп'ютерне обладнання	Франція
22	Telecom Italia SpA	Телекомунікації	Італія
23	Air FranceKLM	Транспорт	Франція
24	EDP Energias de Portugal SA	Комунальні послуги	Португалія

В 2018 р. компанія Bayerische Motoren Werke AG (BMW) стала лідером серед інших компаній автомобільної галузі завдяки вдосконаленню управління ланцюгами поставок, поліпшенню кодексів поведінки, посиленню боротьби з хабарництвом та корупцією.

Компанія Telenet Group Holding NV, яка була визнана найкращою з

погляду стійкого розвитку в сфері засобів масової інформації, розвиває ініціативи, спрямовані на скорочення розриву в доступі до цифрових технологій. Успішні результати досягнуто за рахунок активного співробітництва з неприбутковими організаціями через Фонд «Теленет». Визнаючи свій вплив на навколишнє середовище, компанія розробила низку програм, які включають співробітників, постачальників та клієнтів для підвищення екологічної ефективності компанії. У Фландрії, наприклад, Telenet співпрацює з університетами в рамках платформи Flemish Linear з метою тестування «Інтелектуальної мережі» (оригінальна назва Smart Grid), що, як очікується, призведе до скорочення споживання енергії в регіоні.

У свою чергу німецька Siemens AG зайняла першу сходинку серед соціально відповідальних компаній у групі промислового устаткування завдяки інноваціям та управлінню якістю продукції. Їхня остання розробка – технологія передачі енергії постійним струмом високої напруги (HVDC) – дозволить, за прогнозами, досягти семивідсоткового зростання енергоефективності порівняно зі звичними системами передачі.

Високі результати стійкого розвитку в 2018 р. показала французька компанія Sodexo, лідер у галузі споживчих послуг. Значну увагу компанія приділяє, зокрема, проблемам зайнятості. Так, 97% працевлаштованих є місцевим населенням, разом з тим жінки становлять 43% керівників середньої ланки, а серед вищого керівництва їх 38%.

Компанія Unilever роками впевнено тримає лідерство за показниками стійкого розвитку в галузі продуктів харчування. Постійні інновації та поліпшення екологічності продукції є важливими елементами стратегії компанії. Unilever впоралася із завданням створювати і розвивати стійкі конкурентні бренди для задоволення мінливих потреб споживачів, одночасно знижуючи свій вплив на навколишнє середовище, підвищуючи ефективність та знижуючи витрати. Починаючи з 2008 р. компанія скоротила свої витрати на 200 млн. євро внаслідок зменшення використання сировини, пакувальних матеріалів та виробничих відходів. Станом на 2018 р. 31% продукції компанії відповідає найвищим нормам харчування у своїх товарних категоріях, заснованих на всесвітньо визнаних принципах правильного харчування.

Яскравою ілюстрацією поширення практики КСВ у європейських країнах є рейтинг найбільш стійких компаній світу 2018 р. (табл. 7.4) – Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World, лідерами якого не випадково виявилися здебільшого європейські компанії з Фінляндії, Норвегії, Франції, Данії, Німеччини.

Список Global 100 відзначає міжнародні компанії, які найбільш ефективно управляють екологічними, соціальними та управлінськими ризиками і можливостями. Серед параметрів оцінки: енергоефективність, обсяг викидів CO₂, співвідношення зарплати глави компанії і середньої

зарплати співробітника, плинність кадрів, залежність винагороди топ-менеджерів від досягнення цілей щодо забезпечення сталого розвитку. Всього при складанні Global 100 враховується 12 ключових показників ефективності.

Таблиця 7.4

Фрагмент ТОП-100 найбільш стійких компаній світу, 2018 р.
(рейтинг *Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World*)

№	Компанія	Країна	Індустріальна група	Індекс
1	Westpac Banking Corporation	Австралія	Банки	76,5%
2	Biogen Idec Inc	США	Фармацевтика та біотехнології	75,3%
3	Outotec OYJ	Фінляндія	Промислові товари	74,2%
4	Statoil ASA	Норвегія	Енергетика	74,0%
5	Dassault Systemes SA	Франція	Програмні продукти та сервіс	74,0%
6	Neste Oil OYJ	Фінляндія	Енергетика	69,2%
7	Novo Nordisk A/S	Данія	Фармацевтика та біотехнології	68,8%
8	Adidas AG	Німеччина	Споживчі товари	68,0%
9	Umicore SA	Бельгія	Матеріали	67,8%
10	Schneider Electric SA	Франція	Промислові товари	66,5%

У 2018 р. до списку Global 100 ввійшли компанії з 21 країни світу з усіх секторів економіки. Географічна структура *Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World* за 2016–2018 рр. представлена в табл. 7.5.

Таблиця 7.5

Географічна структура *Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World*, 2016–2018 рр.

№	Країна	Кількість компаній в <i>Global 100</i> , 2016 р.	Кількість компаній в <i>Global 100</i> , 2017 р.	Кількість компаній в <i>Global 100</i> , 2018 р.
1	США	8	10	18
2	Канада	6	10	13

Продовження табл.7.5

№	Країна	Кількість компаній в Global 100, 2016 р.	Кількість компаній в Global 100, 2017 р.	Кількість компаній в Global 100, 2018 р.
3	Велика Британія	16	9	8
4	Франція	8	9	8
5	Німеччина	5	7	7
6	Швеція	4	5	5
7	Японія	12	4	5
8	Швейцарія	5	3	5
9	Австралія	6	9	5
10	Нідерланди	4	4	4
11	Сінгапур	2	3	4
12	Фінляндія	2	3	3
13	Південна Корея	2	1	3
14	Норвегія	4	3	2
15	Португалія	0	2	2
16	Бразилія	3	5	2
17	Бельгія	1	2	2
18	Італія	1	0	1
19	Іспанія	4	4	1
20	Данія	4	3	1
21	Гонконг	0	1	1
22	Австрія	1	0	0
23	Індія	1	0	0
24	Південна Африка	1	1	0
25	Ірландія	0	1	0
	ЄС-28	59	55	49

Найбільшу кількість компаній, які йдуть шляхом стійкого розвитку, мають США (18 ТНК) та Канада (13 ТНК). Помітно відстають європейські країни: у Великобританії розташовано 8 ТНК, що ввійшли до списку, у Франції – також 8, а у Німеччині – 7 ТНК. Хоча не зовсім правильно наразі розглядати європейські країни окремо одні від одної, адже їхні економіки сильно інтегровані між собою.

Проте, навіть у загальному підсумку країни ЄС показують негативну динаміку кількості компаній, представлених у Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World: у 2016 р. – 59 ТНК, у 2017 р. – 55 ТНК, у 2018 р. – 49 ТНК.

Звичайно, подібні рейтинги можуть певною мірою мати неточності в розрахунках та неадекватно відображати соціальні та екологічні наслідки роботи компаній, адже неможливо повністю перевірити багатогранну діяльність глобальних ТНК. Тому при складанні рейтингів показники обираються за принципом наявності та доступності даних, навіть якщо ці аспекти не зовсім підходять для оцінки певного аспекту діяльності компанії, зокрема його впливу на соціальний клімат чи навколишнє середовище. Наприклад, Dow Jones Sustainability Index участь компанії в житті суспільства визначає за чисельністю ради директорів, хоча ці два фактори між собою слабо пов'язані.

Особливістю корпоративної відповідальності в Європейському союзі є значна інформаційна та певна фінансова підтримка компаній на національному та регіональному рівні. Серед усієї сукупності регулюючих документів ЄС необхідно виділити «Зелену книгу» (2001 р.), яка ідентифікує цілі, ідеї та принципи корпоративної соціальної відповідальності; «Європейську стратегію корпоративної соціальної відповідальності на 2011–2014 рр.» (2011 р.), що є базовим документом ЄС, який визначає ключові передумови та підходи до створення сприятливих умов для сталого розвитку, ведення бізнесу на засадах соціальної відповідальності, сприяння постійній зайнятості населення.

На національному рівні концепція корпоративної соціальної відповідальності інтегрована до Національної політики з Корпоративної соціальної відповідальності. Станом на 2018 р. 15 європейських країн, серед яких Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Данія, Естонія, Італія, Кіпр, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, мали національні політики з КСВ; Австрія, Ірландія, Угорщина, Іспанія та Мальта були близькі до завершення національної політики з КСВ; у стані розробки політика знаходиться в Хорватії, Греції, Латвії, Португалії, Румунії, Словенії та Словаччині; лише Люксембург не планує формалізувати концепцію КСВ в якості національної політики.

Аналітики компанії Corporate Knights звертають увагу на відсутність підтверджень на користь того, що американські чи канадські ТНК отримують підтримку уряду, і роблять висновок, що компанії можуть

розвивати стратегії сталого розвитку без стимулювання з боку держави.

Провідна компанія з досліджень громадської думки GlobeScan та SustainAbility в черговому міжнародному опитуванні 2018 р. дійшли висновку, що основними рушійними силами сталого розвитку у найближчому майбутньому будуть технології та приватні корпорації. Експерти відзначають відсутність глобального прогресу по ключових цілях сталого розвитку, визначених на Всесвітньому саміті в Ріо в 1992 р. Проте, сьогодні вбачаються великі можливості для приватного сектору у просуванні сталого розвитку. При цьому основними стимулами для приватного сектору йти шляхом сталого розвитку у найближчі 5 років будуть, на думку експертів, конкурентний тиск та поширення еко-споживання.

Лідерами з просування концепції сталого розвитку виявилися представники соціального підприємництва, меншою мірою представники наукової спільноти та неурядових організацій, тоді як представники урядів сприяють цьому найменше. У дослідженні взяло участь 887 експертів – представників урядів, неурядових організацій, академічних кіл, бізнесу, ЗМІ – із 87 країн світу, які мають досвід роботи, пов'язаний з питаннями сталого розвитку.

Соціально відповідальна діяльність перестане бути формальністю лише тоді, коли вона розглядатиметься компанією в контексті взаємозв'язку бізнесу та суспільства та буде інтегрована до загальної стратегії фірми.

Оцінка соціально відповідальної діяльності компаній лежить в основі міжнародних рейтингів сталих компаній, найбільш поширеними серед них є: Dow Jones Sustainability Index (DJSI), FTSE4Good Index, MSCI Index, Corporate Knights Global 100 Most Sustainable Corporations in the World. Європейські компанії широко представлені в цих рейтингах, в основному це компанії з Великої Британії, Німеччини, Фінляндії, Норвегії, Франції, Данії та ін.

Особливістю корпоративної соціальної відповідальності в Європейському Союзі є значна інформаційна та певна фінансова підтримка компаній на національному та регіональному рівні.

Станом на 2018 р. 15 європейських країн мали Національні політики з корпоративної соціальної відповідальності; 5 країн були близькі до завершення Національної політики з корпоративної соціальної відповідальності; у 7 країнах Національна політика з корпоративної соціальної відповідальності знаходиться в стані розробки. Проте підтримка урядів не є основною рушійною силою поширення соціальних практик серед представників бізнесу.

Каталізаторами подібних процесів виступають зростаюча конкуренція

та поширення еко-споживання або становлення соціально відповідального суспільства. Адже екопродукція буде мати конкурентну перевагу лише в очах соціально відповідальних споживачів, а акції тих же компаній будуть більше цінуватися лише серед соціально відповідальних інвесторів. Так само і соціально свідомі працівники віддадуть перевагу соціально відповідальним роботодавцям.

7.3. Українські рейтинги з корпоративної соціальної відповідальності

В Україні також проводяться рейтинги із соціальної відповідальності.

Розуміння підвищення своєї конкурентоспроможності через включення КСВ у стратегію розвитку приходить до все більшої кількості українських підприємств.

Значний внесок у цю справу робить *«Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності»*.

Із 2011 р. Центр складає Індекс прозорості сайтів українських компаній на основі міжнародної методики, розробленої Beyond Business (Ізраїль) та Центром «Розвиток КСВ». Партнер презентації Індексу – Український союз підприємців і промисловців. Учасники оцінювання – перші 100 приватних компаній відповідно до рейтингу двохсот найбільших компаній рейтингу від Бізнес-Цензора та всі (близько 1800) державні підприємства. Рейтинги щодо приватних і державних підприємств складаються окремо.

У 2018 р. середній рівень прозорості державних підприємств становив 12,8%. Стосовно приватних підприємств цей показник вищий – 17,1%.

Інформаційною базою для здійснення рейтингу Центром «Розвиток КСВ» були сайти українських компаній або їх сторінки на сайтах міжнародних компаній. Однак 16 з ТОП-100 компаній не мають сайтів, тому оцінити їх було неможливо.

За даними сайтів подавався рівень розкриття інформації з корпоративної соціальної відповідальності за чотирма критеріями: звітність, зміст, навігація і доступність. Вага критерію «Зміст» становить 55 балів. Цей критерій оцінює як політику, так і висвітлення результатів її впровадження за всіма аспектами КСВ – управління, чесні операційні практики, права людини і трудові практики, захист довкілля, відповідальне споживання та відносини з громадою. Критерій «Звітність» дорівнює 20 балів, «Навігація» – 8 і «Доступність» – 17.

Позиція компанії в Індексі щодо інших компаній – це сума балів (які потім виражаються у відсотках), отриманих кожною компанією відповідно до перерахованих критеріїв ³⁷.

В умовах інтеграції України до європейського простору вимоги щодо прозорості, відкритість дій і рішень компаній, розкриття інформації, її

повнота і достовірність зростають. У цьому контексті індекс прозорості державних компаній стає своєрідним інструментом виміру прозорості державних компаній у формуванні корпоративної політики.

Інший рейтинг найбільш соціально відповідальних українських компаній складає *Всеукраїнський рейтинговий журнал «ГВардія»* ділового журналу «Контракти» з 2008 р. Цей рейтинг було розроблено на підставі аналізу анкет компаній, наданих редакції журналу, а також публічних нефінансових звітів і незалежних оцінок провідних українських експертів.

Методикою рейтингу «ГВардії» передбачено використання інтегрованого методу та системного аналізу рівня розкриття інформації, а також діяльності компаній у сфері КСВ, що виражено підсумковим бальним показником. Ґрунтується методика на інтегральній оцінці компаній за чотирима основними показниками. Отже, загальну оцінку рівня відкритості та системності компаній у сфері КСВ розраховують за чотирима блоками: «Соціальний звіт як інструмент діалогу із суспільством», «Системність в управлінні КСВ», «Відкритість і взаємодія із зацікавленими сторонами», «Відкритість і системність діяльності за основними напрямками КСВ» (розвиток персоналу, охорона праці і здоров'я, охорона навколишнього середовища та ресурсоощадження, підтримка добросовісної ділової практики та етичної поведінки, удосконалення продукту і відносин зі споживачами, розвиток громад, благодійність і меценатство).

Останніми роками серед українських підприємств відбувається посилення екологічної відповідальності у бізнесу. Це виявляється у дотриманні концепції «зеленого офісу», тобто в управлінні компанією, що спрямовано на економію матеріальних ресурсів та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Концепція «зеленого офісу» насправді комплексна, вона передбачає надзвичайно широкий спектр заходів, які можна представити у таких напрямках:

- закупівля продукції (придбання товарів з екологічним маркуванням, включно з канцтоварами; придбання офісних приладів і обладнання з енергоощадними властивостями);
- заощадження водо-, електро-, теплопостачання;
- «зелений друк»: двосторонній друк, ведення системи електронного документообігу тощо;
- «зелена реклама»: здійснення реклами без використання паперу (через Інтернет, проведення презентацій).

Багато соціально відповідальних підприємств та компаній України вже підхопили «зелену хвилю». Серед них: ТОВ «Астеліт» (TM Life:), компанія «Воля», мережа компаній «Фокстрот», ПрАТ «Оболонь», НАСК «Оранта» та багато ін.

Менш відомий рейтинг «брудних» і «зелених» компаній від ІА «ЛІГАБізнесІнформ», який складається вже більше десяти років. За підсумками 2018 р. серед 103 українських підприємств, які подали заявки, було визнано, що підприємства важкої промисловості останнім часом ідуть з рейтингів «найбрудніших» компаній, а їм на зміну приходять «комунальники» і харчова промисловість.